

Bu sayıda...

“Yaptıkları, üç kuşakta bin bir emekle zarafetle yapılmış bahçeye beton dökmektir.” Tanıl Bora, 679 sayılı KHK ile ihraç edilen akademisyenlere dair yazısını böyle bitirmişti. 686 sayılı KHK ile yine pek çok üniversiteden yüzlerce akademisyen ihraç edildi. İhraç edilenler arasında *Toplum ve Bilim*'de yazısı yayımlanmış, hakemlik yapmış, yayın kurulunda bulunmuş, özetle dergiye emek etmiş onlarca isim var. Yukarıda anılan sessiz harfler zulmünün muhataplarından Nilgün Toker ve Yüksel Taşkın, bu sayıdan itibaren *Toplum ve Bilim*'in eş yayın yönetmenliği görevini üstleniyorlar. Politik ve entelektüel bir jest olmanın ötesinde gösterdikleri bu özveri *Toplum ve Bilim* için bir gurur vesilesidir. Zaten ev sahibi olanlara hoş geldin demek memnudur...

* * *

Aşağıdaki satırlar yayın kurulumuzun bir süredir kendi içinde sürdürdüğü bir tartışmadan bazı notlar içeriyor. Tartışmanın eksenlerinden biri, kaçınılmaz olarak, politik gerçekliğimizin kendisi. Diğeri ise mevcut politik baskı koşullarında akademinin ve sosyal bilimlerin durumu ve tahribatı, müdahale imkânları, sorumluluğu. Önümüzdeki sayılarda bu tartışmanın çerçevesini daha etraflıca çizmeye çalışacağız. Fakat aşağıdaki notların sonraki sayılarda yazılarıyla katkıda bulunmak isteyenlerce şimdiden bir çağrı metni olarak da okunması arzu edilmektedir.

* * *

Uzun bir süredir siyasi iktidarın –ve/veya bu iktidarın ancak kendisi demek olduğu zehabıyla hareket eden cumhurbaşkanının– toplumsal alanda açmaya ve mümkün olduğunca derinleştirmeye uğraştığı çatlakların arasında kalmış vaziyetteyiz. Toplumsalın kendi tabiatında yer alan çatlaklardan (etnik, sınıfsal, cinsel, dinsel...)

istifade etmenin yanı sıra, bir anlamda daha tali olan ve üzerinde mutabakata varılarak aşılabilir her sorunun âdeta kurumsallaşsın ve daimi bir çatışma eksenine haline gelsin diye zorlandığı bir durumdan bahsediyoruz. Çünkü zaten var ve orada olan çatlakların politik mobilizasyon için yeterli olmadığı her noktada, iktidarın yeni fay hatları açmak için hamleler yaptığını görüyoruz. Sadece söylemdeki tutarsızlıkların, yüz geri etmelerin ötesine geçen bir politik strateji bu...

Fakat belki de asıl endişe edilmesi gereken şey, bu tarz-ı siyasetin kendi toplumsal tabanında –üstelik ülkenin tarihsel sorunlarıyla hesaplaşyormuş görünümü alarak– destek bulması, popülerleşmesi ve vahim bir şekilde vulgarizasyonu. En basit ortak payda ihtimalini ânında geçersizleştiren, dolayısıyla kendisine her an yeni düşmanlar/ihanetler ve müttefikler/zaferler icat etme peşinde bir gündelik tarih bilgisine de oturmuş olan bu politik seferberlik, fertlerinin bir arada durma saikleri zaten sürekli yeniden ele alınmak zorunda olan Türkiye toplumunu bir uçurumun kıyısına sürüklemiş durumda.

Geldiğimiz noktada –uçuruma bakmak bir süre sonra uçurumun da size bakmasına yol açacağından– toplumsal alinyamızdaki eski sorunların bir kez daha karşımıza dizildiğini görmek elbette şaşırtıcı değil. Fakat kamusal alanın plebisiter işgalinden anayasasızlaşmaya, militarizmin mukaddesatçı tahkiminden çalışma yaşamının OHAL marifetiyle düzenlenmesine uzanan yeni gerçekliğimizin analizi ve bu gerçekliğe müdahale yollarının araştırılması eleştirel sosyal bilimcilerin önünde bir görev olarak duruyor.

Üniversitenin bu yeni gerçeklikten payına düşeni almaması elbette mümkün değildi. Farklı işlevleri kendi bünyesinde birbirine eklemiş özgül bir kurumdur üniversite. Akademisyen bir yandan “hoca” olarak ders verir; bir yandan “bilim insanı” olarak araştırma yapar; bir yandan da “aydın” veya “entelektüel” olarak kamuyla konuşur ve kamusal alanda söz söyler. Bu üç farklı etkinliğin bir ve aynı kurumda birbirine eklememesi karmaşık bir tarihsel sürecin ürünü olmakla birlikte (veya tam da bu yüzden) tesadüf değil. Hepsine içkin olan, onları birbirine bağlayan ve dolayısıyla diyalojik öğrenme/soruşturma süreçlerinin kurumsallaştığı alan olarak modern üniversitenin kurucu ilkesini oluşturan şey, son tahlilde, aklın eleştirel kullanımıdır. Eleştiri, evet, uygar bir şeydir; ama ehlileştirilmeye gelmez. Nitekim “Bu suça ortak olmayacağız” diyen akademisyenler bildirisinin ardından yaşananlar, kamusal eleştiriye cebren ehlileştirme çabasının vahim sonuçlarını, böyle bir çabanın üniversitenin hüviyetinde ve kendi işlevlerini yerine getirme kapasitesinde nasıl bir tahribat yarattığını –ve öyle görünüyor ki daha da yaratacağını– açıkça gösteriyor. Üniversite/akademi bahsi artık hem politik gündemin hem de sosyal bilimlerin uzun süre açık kalacak majör bir dosyasıdır Türkiye’de. Siyasi iktidarın bildiriye gösterdiği tepki oldukça tanıdık. Üniversitelerde politik gerekçelerle yaşanan tasfiyelerin acı ve utandırması gereken özetini Korkut Boratav yapmıştı: “Babamı ve beni üniversiteden attılar. Şimdi de öğrencilerimi atıyorlar.” Bu meselenin siyasi iktidarla olan boyutunun dışında bir de akademi içerisindeki yansımaları var.

Binlerce akademisyenin tasfiye edildiği bir süreçte üniversitelerin hali bu mu olmalıydı? Sahiden ürkenlerle, çaktırmadan avuç ovuşturanların sessizliği son tahlilde aynı dereye akıyor. Asıl bölünmenin “iktidarın bilgisini üretenlerle” “iktidarı bilinir kılmaya, eleştirmeye” gayret edenler arasında olduğu açıktır. Türkiye’de onlarca yeni üniversite açıldı. Buralarda milliyetçi ve/veya muhafazakâr kadrolar ağırlıkta. Ne var ki bu kadroların kendilerini meydan okuyucu ekoller etrafında var edebildiklerini söylemek mümkün değil. Bu kadroların ezici çoğunluğu, iktidarın bilgisini üretmeye çoktan razı olmuş durumdadır. Bunun ötesini tahayyül edecek ütop-yaları, enerjileri yok. Üniversiteleri çok yeni olabilir ama “yedi yaşına gelmeden ihtiyarlamış” durumdadır.

Üniversitelerin içine düşürüldüğü zelim durumun, ister istemez, *haysiyet* üzerinden ele alınması gereken bir yanı da var. Söz konusu bildiri doğru bildiğini söylemenin vakarını taşıyan bir müdahaleydi aynı zamanda. İktidar tarafından imzacılara reva görülen muamelenin berisindeki hiddeti, sivil ölüme mahkûmiyetin ve KHK zulmünün berisindeki hıncı, bu haysiyet imasından, ne pahasına olursa olsun doğru bildiğini söylemekten imtina etmeme tavrından ayrı düşünmek mümkün mü? Bir yandan benlikle veya kendilikle ilgilidir haysiyet; kendi olmakla, neyse o olarak var olmakla, kişi olmanın *içsel* değeriyle ilgilidir. Fakat aynı zamanda ve kaçınılmaz olarak *dışsal* bir vechesi de vardır; kendini ne ise o olarak açığa vurabilmekle, ifade edebilmekle, yargıda bulunmakla, olup biteni değerlendirmek ve tutum almakla ilgili bir vechesi... Eleştirel aklın ve entelektüel bakışın kendi olmaya, kendi bilgi ve kavrayışına karşı sorumluluğunun onu dünyaya karşı sorumluluğa bağlamasının nedeni de budur. Entelektüel haysiyetin, tam da bu sorumluluk nedeniyle, aynı zamanda politik bir nitelik taşıdığını kaydedelim.

İşte iktidarı bilinir kılmaya, eleştirmeye gayret edenlerin görevi de burada ortaya çıkıyor: Huzursuz etmeye devam etmek. Mümkünse akademide, değilse hayatın içerisinde. Eğer söyleyecek sözümüz varsa, söylenecek mecralar bulunur.

* * *

Bu sayımızda “uluslararası göç, politika ve güvenlik” üzerine bir dosya yer alıyor; dosya dışı yazılar da geniş bir tartışma zemini çiziyor. Bu kopkoyu grilikte, akademik kuraklıkta hazırladıkları dosyalarla ve yazılarıyla bir yudum soluklanmamızı sağlayan tüm yazarlarımıza teşekkür ediyoruz.